

5. Скловський І. З. Етносоціальні аспекти сенсу українського буття : історико-філософський дискурс. *Етнічна історія народів Європи* : зб. наук. праць. 2015. Вип. № 47. С. 109–111.

6. Темченко А. І. Ритм у лікувальних обрядових текстах : міфологія дискурсу і семантика образної системи. *Вісник Черкаського ун-ту. Серія «Історичні науки»*. 2015. Т. 362, № 29. С. 61–71.

Слухай Ольга

*студентка Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
(науковий керівник – доцентка В. Дмитренко)
(м. Полтава)*

ХАРАКТЕРНІ РИСИ ЕПОХИ ПІЗЬОГО ПАЛЕОЛІТУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Епоха палеоліту – це початковий і найдовший період історії України, що тривав від 1 млн. р. до н. е. до 10 тис. р. до н. е. Науковці традиційно поділяють розділяють палеоліт на ранній, середній та пізній або нижній, середній і верхній.

Період пізнього (верхнього) палеоліту позначився суттєвими змінами у розвитку людства. Саме у цю добу 35–40 тисяч років тому, на території України з'являється сучасний тип людини, який дістав назву «*homo sapiens*» («людина розумна») або кроманьйонець. Цей вид людини витісняє неандертальця і започатковує новий ступінь розвитку матеріальної та нематеріальної культури [2].

Територіально в епоху верхнього палеоліту кроманьйонець розселяється по всій території України. Свідченням його перебування є низка поселень, найвідоміші з яких розташовані в селах Мізин на Чернігівщині, Добраничівці на Київщині, Межиріч на Черкащині, місті Радомишль на Житомирщині. Знаною є й Кирилівська стоянка в Києві [3]. Таке розселення свідчить про зростання людності, освоєння нових ареалів, що збагачувало життєвий досвід людини, сприяло виробленню нових вмінь та навичок.

Кліматичні умови залишаються не надто сприятливими для життя людини. Продовжується період похолодання. Континентальні повітряні маси приносять з півночі сухе та холодне повітря. Зменшується кількість лісів, а ландшафт України здебільшого нагадує тундро-степовий простір. Таким ландшафтно-кліматичним умовам відповідала відповідна фауна та флора. Поміж тварин домінують пристосовані до холоду північний олень, песець, біла куріпка, альпійська чайка тощо. З'являється навіть вівцебик. Існували також мамонти, дикі коні, бізони. Останні – більше у степовій зоні. Проте 16 тисяч років тому починається потепління. Зникли мамонти, носороги, бізони, вівцебики [1].

Основою кроманьйонської спільноти була родова община, матриархального типу. Водночас, висока мобільність, особливо наприкінці пізнього палеоліту, призводить до руйнування родових зразків, інтенсифікації контактів між людьми різних родів й закладає основи для появи племен, які стають предтечою етносів. Полювання на мегафауну та на стадних тварин, таких як бізонів, мамонтів, коней підвищує внутрішню організацію роду. З поступовим потеплінням поряд із полюванням великого значення набуває рибальство.

Камінь продовжує залишатися основною сировиною для виготовлення знарядь праці. Проте, кількість речей виготовлених з нього, значно збільшувалася. Вироби з каменю стали меншими за розмірами, легшими та різноманітнішими. Збільшився асортимент кам'яних ножів, з'явилися ножеподібні пластини, що вставляються в кістки тварин та дерева, змінилися наконечники списів.

Розвиток рибальства призвів до появи гарпунів – спеціального виду спису для полювання на рибу. У цей же час з'явився перший передмеханічний пристрій – списометальна машина, що дозволяла вражати цілі на значні відстані. Вдосконалили знаряддя для виготовлення одягу, розширили асортимент голок, шил, скребків для обробки шкіри. Загалом люди навчилися робити біля 80 видів знарядь праці.

Усі ці винаходи свідчать про суттєві зрушення в техніці роботи з каменем. Вони стали передумовою появи мініатюрних пластичних форм у вигляді кам'яних статуєток (палеолітичних Венер). Це свідчить про створення речей, напряду не пов'язаних з матеріальними потребами людини. А, отже, вказує на появу вільного часу, який людина могла витратити на їх створення.

Ще однією характерною рисою цієї епохи є поява штучних житл. Їх проєктування вимагало уяви, прийняття нестандартних рішень, поєднання різноманітних матеріалів. Житла будувалися з кісток і бивнів мамонтів, шерстистих носорогів, оленьчих рогів, дерев'яних брусків, покривалися шкурами, мохом, гілками [3].

Таким чином, характерними рисами епохи пізнього палеоліту на території України назвемо : появу людини сучасного типу, яка заселила всю територію нашої держави; зростання чисельності людності; вдосконалення способів обробки каменю, що дозволило розширити сфери його застосування; зміцнення та розширення соціальних контактів.

Список використаних джерел :

1. Палеоліт України. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Палеоліт_України
2. Людина розумна. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Людина_розумна
3. Палеоліт (1 млн. р. до н. е. – 10 тис. р. до н. е.) – періодизація та характеристика. Місця стоянок та знаряддя праці первісних людей доби палеоліту. URL : <https://histua.com/istoriya-ukraini/pervisna-doba/paleolit>